

Sažetak

Autor se bavi mjestom, ulogom i razlogom govora o iskustvu u navještaju vjere. Na početku podsjeća kako se u kulturi u kojoj prevladava iskustveno, kršćanska vjera svojom znakovitošću zalaže za jedinstvo vjere i života. Iskustvo ima sasvim posebnu ulogu u posredovanju kršćanske vjere, pogotovo u suvremenom svijetu u kojemu su središnja čovjekova pitanja nerijetko marginalizirana. Upravo stoga, podsjeća autor, ne treba misliti kako bilo koje iskustvo može poslužiti u katehezi i u odgoju u vjeri. Tu je potrebno temeljno čovjekovo iskustvo, a osobito je važan osobni susret sa življenim kršćanstvom te sučeljavanje s biblijskim iskustvom. U vezi s katehetskom metodologijom autor ističe pozitivne strane metode korelacije, ali i mogućnosti njezine površne uporabe te važnost pedagogije pitanja.

Ključne riječi: *iskustvo i religiozni odgoj, iskustvo i kateheza, posredovanje kršćanske vjere, središnja čovjekova pitanja, biblijsko iskustvo, metoda korelacije, pedagogija pitanja*

Kad se u kontekstu prenošenja vjere govori o »iskustvu«, tim se izrazom želi ukazati na stvarnost čovjeka i svijeta, na njegova postignuća i velike zadatke, kao i na njegova velika temeljna pitanja i na traženje konačnog smisla života. Ne misli se međutim posebno na spoznaje koje je pojedinac usvojio iskustvenim putem.

Povezivanje s iskustvom odnosi se u prvom redu na vrlo široku praksu religioznog poučavanja (počevši od 1970) u kojem je iskustvo polazište i glavni put za proučavanje kršćanske vjere. Takvo se povezivanje nalazi i u raznim oblicima kateheze kao i u evangelizacijskom djelovanju među mladima.

Na drugome mjestu, nadilazeći metodu usvajanja kršćanstva, tema iskustva od-

nosi se i na činjenicu da se među kršćanskim sadržajima (u religioznom poučavanju i u katehezi) proučavaju i brojne humane ili antropološke teme. Iskustvo postaje dio kršćanskih sadržaja. Na trećemu mjestu, nerijetko se iskustvo nadovezuje na ono što se živi snažno emotivno i osjećajno. Govori se o važnosti religioznog iskustva. Ili se pak, kao reakcija na institucionalni vid (društva i) Crkve, proglašava kako je važno ono što se »osjeća« i »živi«.

Koristeći se određenim paradoksom, moglo bi se reći kako se »iskustvena« vjera na neki način suprotstavlja tradicionalnom

* Naslov izvornika: *Esperienza*, u: M. MIDALI – R. TONELLI (ur.), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1989, str. 306-314.

»iskustvu vjere« (A. Vergote). Ono što mnogi zovu religioznom iskustvom ili iskustvom vjere u stvarnosti je iskustvena vjera: opća religioznost, bez specifičnih sadržaja kršćanske objave, shvaćena kao povjerenje u Nešto ili u Nekoga koji je s onu stranu.

1. RAZLOZI I ZAHTJEVI TEME »ISKUSTVA«

Valja prije svega nastojati otkriti razloge zbog kojih su se religiozno poučavanje i kateheza tako snažno zaokupili temom iskustva.

1.1. Jedinstvo vjere i života

U vrijeme II. vatikanskog sabora otvoreno se priznaje traumatska svijest kako su vjera i život široko odvojeni te kako valja na svaki način postići veće jedinstvo između vjere i života.

Prvi veliki pokušaj takve nadoknade predstavlja metoda revizije života, koja je u glavnim načelima izražena već oko 1954. godine, u okviru (radničke) Katoličke akcije odraslih u Francuskoj i usporedu u JOC-u (Radnička katolička mladež). Metoda je poznata kao *vidjeti-prosuditi-djelovati*. Važno je uočiti konkretne probleme. Treba ih čitati ili tumačiti u svjetlu evanđelja. Zatim se prelazi na djelovanje. Rezultati se iznova preispituju u svjetlu evanđelja. Ljudsko iskustvo (društveno, osobno) i kršćansko iskustvo (zajedno živjeti i prakticirati kršćansku vjeru) idu usporedu jedno uz drugo i međusobno se potpomažu.

II. vatikanski sabor u dokumentu *Gaudium et spes* stavlja u žarište opći dio problema. Kako bi se uspostavio kontakt sa svijetom i kulturom, valja započeti slušajući čovjeka i njegove temeljne probleme: radosti i nade čovječanstva. Tako će biti

moguće predstaviti prijedlog evanđelja, koje može ponuditi odgovor i nadu za sve te probleme.

U okviru školskog vjeronauka (napose u srednjim školama) pokušaj uspostavljanja jedinstva između vjere i života ostvario se prvenstveno kao snažno uvođenje ljudskih tema: prijateljstva, rasta, odnosa roditelja i djece, gladi u svijetu, društvene pravde itd.

1.2. Znakovitost kršćanske vjere

Usporedu s prethodnom temom, ali svakako različito od nje, pojavljuje se i tema znakovitosti religiozne i kršćanske vjere. U sekulariziranom svijetu religiozna vjera više nije smještena visoko na ljestvici vrednota. Izgubila je znakovitost i vrijednost.

Kako bi religija i kršćanska vjera ponovno zadobile znakovitost, nije dovoljno proučavati ljudske teme, možda s pokojom napomenom o Bibliji i kršćanskoj misli. Valja naprotiv u žarište staviti velika pitanja postojanja, koja na neki način izražavaju istraživanje konačnog smisla ljudskog postojanja. Pitanja o podrijetlu i usudu, o životu i smrti, o dobru i zlu, o patnji i ljubavi... Među mnogim iskustvenim temama izabiru se one koje su najprikladnije za otkrivanje problema smisla života.

Drugi žele postići znakovitost povezujući Isusa i evanđelje uz one zahtjeve za koje se čini da su u sekulariziranom društvu posebno cijenjeni i znakoviti, a to su društveno i političko zalaganje. Naglašavajući povezanost kršćanstva s problematikom emancipacije te društvenog i političkog oslobođenja, javlja se nada u postizanje većeg značenja vjere. Vjera je tako smještena unutar velikog povijesnog zadatka humaniziranja čovjeka i svijeta. I u samoj se Bibliji otkrivaju motivacije za zalaganje u tom društvenom pravcu.

1.3. *Vjeronauk kao humaniziranje učenika*

Treći pravac odlučno stavlja u žarište važnost iskustva u pristupu kršćanstvu. Taj je pravac povezan uz opravdanost religioznog podučavanja u javnim školama. U skladu s idejom o formativnoj školi i u optici kurikularne teorije, školsko obrazovanje mora pripremiti učenika za sučeljavanje, na određenoj razini ljudske zrelosti, s glavnim životnim situacijama. Konkretno, učenika se pripremlja da upozna i prikladno shvati kulturalnu tradiciju u kojoj živi. Učenik mora imati priliku otkriti svoj identitet, npr. pomoću izrazitijeg sučeljavanja s velikim pitanjima ljudskog iskustva. On se treba pripremiti na kritičko i konstruktivno uključivanje u društvo. Ti su zahtjevi jasno izraženi u dokumentu sinode nje-mačkih biskupija o školskom vjeronauku (1974).

Briga koja upravlja utjecanje iskustvu jest želja za opravdavanjem školskog vjeronauka pred školom, pa prema tome kao doprinos odgojnim ciljevima škole, koja mora pojasniti ta područja iskustva.

1.4. *Kultura kojom dominira iskustveno*

Bilo bi nedovoljno realistično ne skrenuti pažnju na četvrti čimbenik (možda prvi) koji ide u korist snažnog naglašavanja iskustva u religiji.

Suvremenom religijom vlada empirijski mentalitet koji suvereno vlada u pozitivnim znanostima i u tehnologiji: jedina stvarnost, dostojna tog imena, bila bi ona koju se može postići pomoću empirijske znanosti: jedina istina koja je dostojna tog imena, jest empirijska jer se ona može eksperimentalno vrednovati. Sve ostalo ulazi u opću zonu »mitologije«. Za mnoge se vidove kršćanske vjere (ponajviše one središnje) sumnja kako pripadaju mitologiji:

Kristovo uskrsnuće, Trojstvo, odnos Krista s Ocem, nada u vječni život itd. Pod utjecajem tog mentaliteta nastoji se iz kršćanske vjere filtrirati sadržaje koji najviše odgovaraju suvremenom iskustvu. Na mjesto tradicionalnog kriterija vjere koja kritizira i kvalificira ljudsko iskustvo, nastoji se postaviti suprotno načelo: iskustvo postaje kriterij koji kvalificira kada je riječ o kršćanskoj vjeri.

Na razini običnog čovjeka, empirijski mentalitet vodi do drugog vida problema. Proširene i nejasne spoznaje o raznim nekršćanskim religijama, koje se u kozmopolitskom i pluralističkom društvu posvuda šire, izazivaju temeljnu teoriju o podrijetlu religija. Sve religije, uključivši i kršćanstvo, nisu ništa drugo doli varijante zajedničkog religioznog iskustva: vjere u Nešto što nadilazi povijesnu stvarnost i u što se može imati povjerenje. Razlike su samo naizgled razlike. Sve su religije jednako dobre i jednako relativne. Objavljena religija, koja ima povlaštenu status i koja je u korijenu drugačija od svih drugih, postaje sumnjivom. Ostvaruje se dakle određena vrsta svodenja kršćanstva na iskustvenu religiju.

2. SLOŽENA ULOGA ISKUSTVA U POSREDOVANJU KRŠĆANSKE VJERE

Gledajući kritički prema onoj praksi prenošenja vjere koja nekritički uzvisuje ulogu iskustva, proizlazi da je uloga iskustva vrlo složena i delikatna. Nužno je na odgovarajući način razlikovati različite razine.

Čini se da se uravnoteženo viđenje ne može odreći raščlanjenog govora o tri temeljna oblika iskustva: ljudskom iskustvu ukoliko je problem religioznog spasenja, otvorenog prema Bogu; kršćanskom iskustvu koje se živi u sadašnjosti; biblijskom iskustvu na kojem se temelji kršćanska vjera.

2.1. *Ljudsko iskustvo i religiozno spasenje*

Odnos kršćanske vjere prema ljudskom iskustvu načelno je konstitutivan odnos. Činjenica da danas u katehezi i u pastoralu treba naglašavati taj odnos u prvom je redu povezana sa suvremenom kulturom. U toj su kulturi područja iskustva iz kojih proizlaze velika pitanja čovjekova spasenja prigušena ili su potisnuta na rub.

2.1.1. *Kršćanska vjera je za čovjeka i njegovo spasenje*

Voditi računa o čovjekovim temeljnim pitanjima glede smisla života nije hir trenutne katehetske mode. Tu smo svjedoci konstitutivnog vida evanđelja.

Sveukupno djelo spasenja, u skladu s izričajem Vjerovanja, je »radi nas ljudi i radi našega spasenja«. Od svog nepristupačnog otajstva Bog je htio objaviti ono što je nužno za naše spasenje. Put koji je Bog izabrao za očitovanje ili ostvarivanje svog pothvata s obzirom na čovjeka jest put utjelovljenja: Isus Krist potpuno sudjeluje u ljudskoj stvarnosti i suočava se s temeljnim problemima spasenja, koji su stvarno prisutni u čovjekovu životu. Isusov život, njegovo javno djelovanje, njegovo naučavanje, muka i smrt usredotočeni su na temeljna čovjekova pitanja s obzirom na čovjekovu vječnost. Stoga nije moguće govoriti o biti kršćanske poruke a da se izravno ne govori o ljudskim situacijama koje je živio Isus Krist, u kojima svatko može prepoznati svoje stanje pred konačnim smislom postojanja.

Kršćanska se poruka ne može svesti na tu problematiku, ali se od nje ne može ni odvojiti. S pravom je II. vatikanski sabor upozorio na taj teološki temelj iskustva (usp. GS) kako bi osigurao prisutnost evanđelja u čovjekovu svijetu i srcu.

2.1.2. *Marginalizacija središnjih čovjekovih pitanja*

Onaj tko danas u zapadnom svijetu želi ostvariti susret čovjeka i evanđeoske poruke susreće se sa sljedećom poteškoćom: kulturalni kontekst često ne razvija i potiskuje na rub temeljna pitanja o smislu čovjekova postojanja, posebno u njihovoj otvorenosti prema religioznom spasenju. To se dešava s tri motrišta: ta se pitanja ne javljaju potpuno samostalno s obzirom na znanstveni i tehnološki napredak; ne javljaju se kao ono što je u krajnjem slučaju najvažnija i najodlučnija stvarnost čovjekova postojanja; ne predstavljaju se kao neizbježna, ukoliko kultura nudi lake načine za izbjegavanje izravnog suočavanja s tom problematikom.

Zbog toga interes za temeljne probleme smisla života zahtijeva posebnu pozornost u religioznom poučavanju, u katehezi i općenito u prenošenju kršćanske vjere. Da bi se otkrilo kako religija nije neko egzotično izbjegavanje, valja otkriti na koji se način temeljne teme kojima se ona bavi neizbježno nameću polazeći od ljudskog iskustva. Drugim riječima, velika pitanja o smislu života ne postoje zato što religije promiču taj proizvod: čovjek kao takav nosi sa sobom ta pitanja i unatoč brojnim pokušajima bijega i udaljavanja, samom težinom ljudskog iskustva prisiljen je suočavati se s njima. U siromašnoj ili u bogatoj kulturi, u primitivnom kao i u najrazvijenijem kontekstu ta pitanja o smislu života imaju jednaku važnost i značenje. U korijenu su autonomna s obzirom na ekonomsku, tehnološku i društvenu razinu.

Poznata su ljudska iskustva koja se smatraju povlaštenim putevima za otkrivanje religioznog spasenja: kritično traženje konačnog smisla života; iskustvo etičke odgovornosti (bezuvjetna odgovornost, koja ne ovisi o kulturi, rasi itd.); iskustvo radi-

kalnih zahtjeva istine; iskustvo neprihvatljivog kontrasta između veličine života i neumoljive smrti itd.

Kako bi se otkrilo duboko ukorjenjenje problema spasenja, kritičko razmišljanje o ljudskom iskustvu općenito slijedi sljedeće korake:

- kritičko otkrivanje vlastite postavke postojanja; npr. postati svjestan kako osobnim postojanjem gospodari egocentризam (narcisizam);
- sučeljavanje s glavnim odgovorima koji žele ponuditi konačno rješenje smisla života i konačan čovjekov uspjeh; u tu svrhu izvrsno će poslužiti tri kategorije koje u najvećoj mogućoj mjeri jasno pokazuju ljudsku težnju prema sreći – imanje, moć, povijesna djela; tri stvarnosti neophodno potrebne čovjeku, koje su u ovom slučaju apsolutizirane i pretvaraju se u opasne idole koji zarobljuju čovjeka;
- čovjek je prema tome nositelj određene stvarnosti, zvanja, misterija koji se ne može riješiti pomoću svijeta i povijesti. Ono što je neophodno kako bi dao konačni smisao svom postojanju, upućuje s onu stranu povijesti.

Ukratko, pomoću tog kritičkog razmišljanja o ljudskom iskustvu čovjek postaje svjestan sljedećega: a) pitanja o smislu života su autonomna i ne mogu se svesti na druge vidove ljudskog postojanja; b) ta su pitanja *odlučujuća* za rješavanje pitanja čovjekova smisla; c) to nisu apstraktni problemi kojima se bave samo filozofi, nego osobni problemi svakog čovjeka na koje on neizbježno mora odgovoriti.

2.1.3. Nedovoljno razjašnjena praksa

Široka upotreba antropološkog iskustva i govor o njemu, a napose tematika koja govori o čovjeku (pojedincu, njegovim me-

đusobnim, društvenim, ideološkim i dr. odnosima) ima neke problematične točke.

Iluzorno je misliti da je dovoljno bilo koje iskustvo svakodnevnog života kako bi se došlo do religiozne tematike. Točno gledajući, problem je u tome kako se osloboditi od površnosti svakodnevnoga i obratiti pažnju na ozbiljnija i dublja iskustva iz kojih proizlaze središnja pitanja. Mnogo toga što »zanimaju« mnoge mlade nezanimljivo je, tj. nije korisno za shvaćanje religiozne i kršćanske problematike.

Onaj tko pristupa kršćanskoj vjeri jedino po uzoru na ljudske i povijesne probleme, ide u susret velikim neprilikama. Činjenica je naime kako se nerijetko izravni odnos između Biblije i mnogih suvremenih iskustava pokazuje izvještačenim smještajući istovremeno kršćansku objavu na krivo mjesto. Naime, kršćanska vjera ne nudi nikakvo izravno rješenje za vrlo velik broj problema modernog svijeta. Ona je s tim problemima neizravno povezana, tj. pomoću posredovanja kršćanske etike i pomoću etičkog, karitativnog, socijalnog i sličnog zalaganja kršćana. Postoji međutim i puno veća neprilika. Govoreći o kršćanskoj vjeri jedino na rubu čovjekovih problema, gotovo neizbježno ti problemi filtriraju sadržaje vjere. Tako postoji opasnost da se nikad ne nađe središte kršćanske vjere.

2.2. *Iskustvo življenog kršćanstva*

Iskustvo življenog kršćanstva bitan je element kršćanskog bivovanja. Iskustvo u tom kontekstu znači naučiti pomoću osobnog susreta: susresti osobe koje žive kršćanstvo, susresti stvarnost kršćanstva pomoću življenog sudjelovanja.

Iskustvo življenog kršćanstva ima dva temeljna izričaja: 1) iskustveni dodir sa živim kršćanima; 2) vježbu (»praksu«) u kojoj se sudjeluje u praktičnom življenju kršćanstva kako bi ga se iznutra upoznao.

2.2.1. *Osobni susret sa življenim kršćanstvom*

Osobni susret s jednim ili više kršćana koji žive kršćansku vjeru i istinski je ostvaruju do određene razine nezamjenjiva je činjenica u postajanju kršćaninom.

Uloga takvog susreta bitna je i za pristup kršćanskoj vjeri kao i za životno poimanje evandeoske poruke.

Naravno, u najvećem broju slučajeva prvi korak koji nekome dopušta da postane kršćanin jest susret s uvjerenim kršćanima, dijalog s tim osobama, njihovo svjedočanstvo. Značajke toga su susret, dijalog, svjedovanje.

Takav se susret općenito događa izvan liturgijskog i crkvenog konteksta. Djeluje blagotvorno i oslobađajuće te ga se shvaća kao nešto što ima korijen u religioznoj vjeri.

Takvo iskustvo može imati mnogostrukke oblike i načine. Evo nekoliko primjera. Često je riječ o jednostavnoj činjenici da mlad čovjek nailazi na nekoga tko ga sluša, ozbiljno ga prihvaća, cijeni njegove kvalitete te se mladić osjeća shvaćen u svojim problemima. Drugi će put to biti onda kad netko susretne vjernika koji je radostan, otvoren, vjernika koji se hrabro hvata ukoštac s poteškoćama, velikodušno čini nešto za druge: to je dakle življeno predstavljanje ljudskog postojanja koje se javlja kao nešto što drugi može cijiniti, poželjeti, nešto lijepo, na neki način »ideal života«, »model identifikacije«.

Često se iskustvo tiče nečega dobrog što je povezano s različitim oblicima službenja (dijakonija) ili karitativne ljubavi: pomoć u krajnjem siromaštvu, skrb za bolesne, mogućnost ostvarivanja zvanja koje se posebno cijeni itd.

U svemu tome osobni kontakt, čovjeka s čovjekom, ili u malim skupinama, dijalog, slušanje, iskreno i oslobađajuće prijateljstvo... postaju mjestom na kojem se uži-

vo uči kako kršćanska vjera u sebi nosi misterij koji je različit i koji potječe iz nekog drugog izvora.

U ponešto »tehničkom« rječniku, ukorijenjenom u crkvenoj tradiciji, na taj se oblik iskustva ukazuje kao na prvu evangelizaciju (prvi njezin oblik koji općenito pretihodi izričitoj navještaju evandeoske poruke), također kao početnu evangelizaciju.

Početna želja da se postane kršćaninom ili pak odluka da se živi kao kršćanin najvećim dijelom ovisi o takvim iskustvima.

Kao potvrda mogu se navesti činjenice iz kršćanske tradicije. Prvi su kršćani zajedničko i liturgijsko nadilaženje društvenih podjela između siromašnih i bogatih, između viših i nižih društvenih slojeva smatrali oslobođenjem. U taj okvir valja smjestiti i reakciju sv. Pavla protiv korintskih kršćana koji su (u euharistijskom kontekstu) kršili to temeljno iskustvo. I povijest misija puna je elemenata koji pokazuju kako blagotvoran susret s pravim kršćanima potiče želju da se postane kršćaninom. Takav pozitivan i oslobađajući susret ne valja mijesati s podjelom hrane i odjeće, davanjem radnih mjesta itd.

U vrijeme kad se posebno ističu i hvale sredstva društvenog priopćavanja i elektronička sredstva za širenje vjere, ni u kojem se smislu ne može zaključiti da bi bitan ustroj prenošenja vjere, ukorijenjen u susretu s pravim kršćanima, mogao biti nadiden.

2.2.2. *Škola kršćanstva*

U cijeloj crkvenoj tradiciji put do kršćanske zrelosti (prosljed koji je potrebno prijeći kako bi se postalo kršćaninom) stvarno prolazi kroz ono posebno iskustvo koje se sastoji u usvajanju kršćanske vjere sudjelujući i vježbajući je, učeći kršćanstvo postupnim i raščlanjenim prakticanjem. Tijekom dugih razdoblja, kad je organizirana kateheza bila slabo razvijena, to je bio

glavni put usvajanja kršćanstva. Taj življeni prosljed nije bio predmet posebnih teoretskih promatranja. Teoretsko je razmišljanje uslijedilo zato jer danas praksa ne funkcionira kako valja.

Pokažimo to konkretnim primjerom iz novije povijesti: za mnoge je mlade produjeno iskustvo u kršćanskom mladenačkom pokretu, ili pak u skupini Katoličke akcije ili u kakvoj župnoj oratorijanskoj skupini bilo složeno iskustvo usvajanja kršćanstva. Bile su to istinske »škole kršćanstva«. Drugim riječima: bili su to stvarni oblici »katekumenata«, u kojima su se glavne dimenzije kršćanskog postojanja učile vježbanjem ili prakticiranjem. Isto tako valja primijetiti da je u mnogim slučajevima kršćanska obitelj (uključena u snažno obilježen kršćanski okoliš) imala istu ulogu. U različitim kontekstima, katolička je škola za različitu mladež također bila iskustvo življenog kršćanstva.

Sve veća rijetkost ili pak slabljenje tih škola kršćanskog iskustva u posljednjem je desetljeću pojava koja uvelike zabrinjava. Što može proizaći od župne kateheze koja je svedena na susret katehetske pouke, bez stvarnog ukorjenjenja u kršćansko iskustvo (u obitelji, u kršćanskoj zajednici, u nekoj kršćanskoj mladenačkoj skupini)?

Obred uvođenja odraslih u kršćanstvo preuzima elemente kršćanske tradicije koji su u vezi s time i danas valjani. Osim kateheze i sakramenata, tri oblika iskustva imaju znakovitu ulogu: 1) iskustvo kršćanske zajednice; 2) iskustvo molitve i slavlja; 3) iskustvo kršćanskog zalaganja.

Iskustvo kršćanske zajednice uvelike nadilazi sposobnost sudjelovanja u nedjeljnoj misi. Ono se odnosi na iskustvo da je netko prihvaćen i cijenjen u kršćanskoj skupini, u kojoj se ruše uobičajene prepreke društvenih podjela. Iskustvo radosti što se zajednički dijele ista uvjerenja i iste na-

de i što se zajedno slavi. Iskustvo što se može računati na potporu i podršku drugih u ime Kristovo itd.

Iskustvo molitve. Naučiti molitvu posredstvom postupnog vršenja i mudrog rasta. Slaviti vjeru na razne načine (ne samo sakramentalne). Škola molitve itd.

Iskustvo kršćanskog zalaganja. Uči se živjeti u skladu s etičkim principima. Prakticiraju se stvarni oblici karitativnog ili diakonijskog zalaganja prema drugima. Uče se osnovni oblici apostolata itd.

2.2.3. *Problematična iskustva*

Dva iskustva, na koja se često ukazuje kao na izvanredne puteve pristupanja kršćanstvu polazeći od življenoga, zapravo su posebno problematična: politička iskustva i iskustva emotivno-sentimentalne religioznosti.

Ne tako mnogo godina unazad političko iskustvo se predstavljalo kao povlašteno mjesto, mjesto kojemu valja dati prednost, mjesto u kojemu mladi mogu naučiti kršćanstvo. Problem nije u tome treba li se kršćanin baviti politikom, odnosno treba li mladi kršćanin naučiti ostvarivati kršćansku prisutnost u politici. Specifičan problem predstavlja pitanje je li političko iskustvo najbolji put učenja i pristupa kršćanstvu.

Vrlo teško iskustvo političkog zalaganja u normalnim okolnostima može biti i mjesto usvajanja kršćanstva. Politika je u biti sekularizirana, svjetovna djelatnost, iako izbliza dotiče vrlo važna etička načela. Politička stvarnost u biti se temelji na odnosima moći smještene u okvir sukoba i vezana je uz neizbježne kompromise. Ona ostavlja vrlo malo prostora za simbolička djela što ih traži evanđelje, djela koja su ostvarena u ime altruizma i kršćanske karitativne ljubavi. Onome tko je angažiran u politici nije lako povezati kršćanska načela i konkretno političko djelovanje. Osim

toga, kršćanska se vjera ne može poistovjetiti s konkretnim političkim izborima.

Osobito je aktualno traženje religioznih iskustava obilježenih emotivnošću i osjećajima (što se npr. nerijetko događa kod sekta i u raznim mladenačkim religijama). Ta je pojava vrlo složena. S jedne strane mlad čovjek ima snažne zahtjeve na afektivnom području. S druge pak strane potraga za afektivnom religioznošću na neki način predstavlja protest protiv previše racionaliziranih i formaliziranih vjerničkih slavlja. Napokon, potragu za jakim emotivnim i sentimentalnim religioznim iskustvima sigurno promiču aktualne narcisističke težnje koje u religiji traže ono što čovjeku pomaže da se dobro osjeća, ono što ga čini sretnim itd.

Prema tome, kao što smo pokazali, iskustvo »ozdravljenja« i radosti često je polazište za susret s evanđeljem.

»Ozdraviti« i učiniti sretnim istinski je učinak religije. Ne valja međutim od toga stvarati motivaciju ili središnji sadržaj. Svedena na to, religija otuđuje, jer čovjeka zatvara u samoga sebe. Nužno je potrebno raskinuti narcisistički krug kako bi se ušlo u kršćansku vjeru: hvaliti Boga i zahvaljivati mu, prihvatiti njegov plan, ući i u dimenziju križa.

2.3. Biblijsko iskustvo

Svaki govor o iskustvu u katehezi i u evangelizaciji u biti je nepotpun i »iskrivljen« (lažan) ako se izričito ne sučeljava s biblijskim događajima, posebice s Isusom Kristom. Koliko god pristup kršćanstvu bio vezan uz antropološku problematiku (prva stepenica za susret s religijom kao znakovitom stvarnošću) i susret sa živim kršćanima, on postaje uzaludnim bez susreta s onim što se, posredstvom biblijskih svjedočanstava, nudi kao veliko utemelju-

juće iskustvo: susret biblijskih ljudi sa spasonosnom Božjom stvarnošću koja se u Isusu Kristu i posredstvom komuniciranja Božjega Duha očituje izabranim svjedocima.

Kršćanstvo se ne može svesti na doktrinarnu točku (dogme, doktrinarnu tvrdnje). Ono je isto tako i neodvojivo stvarnost Isusa Krista, koju pouzdano tumače ti isti biblijski svjedoci.

Upotrebljavajući izraz »biblijsko iskustvo«, mislimo na tri različita oblika iskustva koji se ne mogu svesti jedni na druge.

2.3.1. Iskustvo ukorijenjeno u velikim problemima ljudskog iskustva

Starim i Novim zavjetom ustanovljuje se kako je biblijsko iskustvo ukorijenjeno u sveukupnom velikom ljudskom iskustvu, pojedinačnom i zajedničkom, pred životom. Ista stvarnost Isusa Krista usredotočena je u velikim ljudskim iskustvima iz kojih se rađaju pitanja o konačnom smislu života i smrti kao i o mogućnosti da se postigne konačno dovršenje postojanja. Njegov život, njegovo propovijedanje, njegova muka i smrt, njegovo uskrsnuće predstavljaju temeljno tkivo objave: očitovanje i ponuda onoga što Bog želi biti u životu svakog ljudskog bića i odgovor koji čovjek mora dati u odlučujućim kontekstima postojanja.

Isus u svemu osim u grijehu sudjeluje u ljudskom postojanju. Ipak, suočava se s grijehom i njegovim dramatičnim posljedicama.

2.3.2. Iskustvo življenog kršćanstva

Novi zavjet na poseban način nudi temeljne elemente življenog kršćanstva: kršćanstva apostola uz Isusa Krista kao i kršćanstva prvih kršćanskih zajednica. Ta iskustva življenog kršćanstva, u Isusu Kristu i u prvim kršćanskim naraštajima, nisu samo

početni kronološki element. Ona imaju vrijednost kao nešto na što se može i mora pozvati i osloniti, na neki način imaju normativni i kritički značaj. Današnja kršćanska praksi treba se vratiti toj izvornoj praksi, mora prihvatiti kršćanski dijalog s njom (podvrći se kritičkim pitanjima koja nam ona postavlja).

2.3.3. Veliki spasenjski događaj

Tko spominje samo antropološku problematiku u biblijskom tkivu te izričaje življenog kršćanstva koji su dokumentirani na biblijskim stranicama, prolazi pokraj onoga što je stvarno bitno, a to je činjenica da se Bog očituje na vlastitu inicijativu, ulazeći u čovjeka i u povijest, nudeći svima u Isusu Kristu ponudu vječnog života.

Očito je da se pred tim događajem mora upotrijebiti riječ iskustvo, jer su apostoli bili svjedoci, živjeli su taj izvanredni događaj i vjerno su ga prenijeli, a to tumačenje za kršćane ostaje normativno. Izraz iskustvo u tom okviru dobiva značenje koje je drugačije od onoga što ga ima, na sadržajnom planu, na ljudskoj razini. Podrijetlo tog iskustva i njegovi sadržaji ne mogu se svesti na ljudsku stvarnost ili na zajedničko življenje. Kako bi se susrelo tu vrstu iskustva, koja je u središtu Biblije, postoji samo jedan put: izravni susret s pripovijedanjima svjedoka i tumača, koje su nam apostoli i evanđelisti ostavili. Prema tome nemoguće je pristupiti biti kršćanske poruke ako se ne stupi u dodir s tim velikim spasenjskim događajima, pomoću biblijskih svjedočanstava koja istovremeno čuvaju njihovu stvarnost i tumačenje.

3. NA METODOLOŠKOM PLANU

Želi li se ostvariti religiozni odgoj (katehezu, školski vjeronauk) povezan s iskus-

tvom, nailazi se na brojne metodološke probleme. U nemogućnosti da ih sve ovdje obradimo, ograničit ćemo se na nekoliko kratkih primjedbi.

3.1. Metoda korelacije

Riječ je o ostvarivanju plodnog kontakta i kritičkog uspoređivanja među oblicima iskustva na koja smo već ukazali: antropološka iskustva, iskustva življenog kršćanstva, biblijska iskustva. Za ostvarivanje tog sučeljavanja važno je poštivati četiri etape.

Prvi korak i prije svega: iskustvo. Ne bilo koje površno i svakodnevno iskustvo, nego ona iskustva iz kojih prvenstveno mogu izroniti duboka čovjekova pitanja. Središnja iskustva kršćanstva također.

Drugi korak: neophodno je da se stvarno pokaže duboka dimenzija (duboka pitanja) prisutna u iskustvu. Npr. problem bezuvjetne etičke odgovornosti. Ili pak duboki razlog zbog kojega se kršćani sjećaju Kristove smrti i uskrsnuća.

Treći korak: na temelju ozbiljnih pitanja koja proizlaze iz iskustva, nastoji se ostvariti dijalog našeg ljudskog i kršćanskog iskustva s biblijskim iskustvom. Budući da se prepoznajemo u istim temeljnim problemima i pitanjima, primarna biblijska iskustva mogu prenijeti njihovu poruku koja je za nas znakovita: ono što je očitovano biblijskim svjedocima može se prepoznati kao nešto što je nama rečeno, jer se prepoznajemo u istoj temeljnoj situaciji.

Četvrti korak: poruka koja govori iz biblijskih iskustava i tumačenja prenosi se u današnju čovjekovu problematiku, vodeći računa o kulturalnim razlikama.

Čitav proces sučeljavanja i kritičkog dijaloga odvija se unutar kršćanske zajednice i u zajedništvu s čitavom Crkvom. U primjeni načela korelacije važno je ne pri-

jeći granice tog načela. Ako je istina da kršćanstvo ne odgovara na nepostojeća pitanja, isto je tako istina da kršćanski odgovor ide ususret jedino čovjekovu traženju spasenja. Na vrlo velik broj pitanja kršćanska vjera ne nudi nikakav izravan odgovor (problem sekularizacije i, s njom povezan, svjetovne autonomije). Na središnja pitanja o smislu života kršćanska vjera nudi perspektivu spasenja, nade, ali ne »tumači« intelektualno te probleme (npr. problem zla, problem patnje, problem smrti...). Valja isto tako imati na umu da je kršćanstvo prijedlog i ponuda. Ono »čini vidljivim« što Bog želi biti u čovjekovu životu i što čovjek mora učiniti kako bi ostvario Božji naum. Kršćanska vjera je i konkretna ponuda, mogućnost ostvarivanja Božjeg nauma.

Napokon, dijalog kršćanske objave s iskustvom često ima kritičku oznaku (proročka kritika). Nikad nije jednostavno »potvrđivanje« iskustva, nego »oslobođenje« i »otkupljenje« iskustva. Nijedna od konkretnih shema politike, ekonomije, društvenog ustroja, društvene pravde... ne može se *ipso facto* poistovjetiti s Božjim kraljevstvom.

3.2. Pedagogija pitanja

U mnogim kontekstima potreban je uvodni rad kako bi se mogla primijeniti korelacija ili plodonosan dijalog između vjere i iskustva: valja otkriti velika iskustva iz kojih proizlaze pitanja o smislu života i problem religioznog spasenja. To je proslidjed koji je dokumentiran u NZ (prisposoba o pozivu na svadbenu gozbu, Mt 22, 1-10; prisposoba o čovjeku koji ima polja puna pšenice, Lk 12, 13-21; i tome slično).

Problem se ne rješava govorom o egzistencijalnoj problematici. Važno je pokrenuti, staviti u stanje religioznog traženja, izaci iz varavih sigurnosti egocentrizma i horizontalnih perspektiva povijesti.

Konkretno govoreći, taj proces traženja uključuje svijest o vlastitom stanju (npr. naglašeni narcisizam; slaba osjetljivost za bezuvjetan etički poziv...). Taj proces prolazi kritičko i demistificirajuće sučeljavanje s vrednotama koje se predstavljaju kao apsolutno lažne. Primjenjuje se na otkrivanje »dara« i transcendentnosti koji su prisutni u ljudskom iskustvu. Kao nadoknada za to, kršćanski odgovor koji se predstavlja treba se također jasno pojaviti kao »put« a ne samo kao doktrinarno ili intelektualno promišljanje. Konkretno ostvarivanje pedagogije pitanja nerijetko zapada u pogrešku smještanja na filozofsko-intelektualnu razinu. Jasno je da duboki problemi postojanja postavljaju pitanja koja razum nastoji objasniti (npr. odakle patnja, odakle zlo? tko je za njih odgovoran? čemu služe? itd.). Za tu se vrstu pitanja ponekad učenici jako zanimaju i o njim rado diskutiraju. Međutim, takva pitanja senzibilno ne pripravljaју susret s kršćanskom porukom. Više nego je to potrebno, vjera se pojavljuje kao »skok«. Valja naprotiv vrednovati otvoreno, transcendentno, religiozno obilježje tih problema: to su pitanja upravljena Bogu, ne zato da »objasni« problem, nego da pokaže kako je moguće ostvariti konačni smisao postojanja u svijetu obilježenom tim problemima.

Bibliografija

- DAMU P. (ur.), *Vjera i iskustvo u katezezi*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1982.
- GEVAERT J., *La dimensione esperienziale della catechesi*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1984.
- GEVAERT J., *Ljudsko iskustvo i kateheza*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1980.
- HALBFAS H., *Linguaggio ed esperienza nell'insegnamento della religione*, Morcelliana, Brescia 1970.
- ISTITUTO DI CATECHETICA (ur.), *Scuola e religione. I. Una ricerca internazionale*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1971.